

ГОЛЯМА КНИГА ЗА

ИНДИЯ

РУМЯНА НИКОЛОВА

НИКОЛАЙ ГЕНОВ

СЪДЪРЖАНИЕ

200 000
КИЛОМЕТРА
7

КАКВО Е ДАЛА ИНДИЯ
НА СВЕТА
15

СУБКОНТИНЕНТ
27

КРАТКА РАЗХОДКА
ИЗ ИНДИЙСКАТА
ИСТОРИЯ
33

ОСЕМ ГРАДА В ДЕЛХИ
55

330 МИЛИОНА БОГОВЕ
В ЕДНА РЕЛИГИЯ
81

САДХУ – ГОЛИТЕ
ФИЛОСОФИ
101

ХИНДУИСТКИЯТ ХРАМ
113

ПОЧИТ КЪМ КРИШНА В
МАТХУРА, ВРИНДАВАН,
ДВАРКА
125

КХАДЖУРАХО –
КАМАСУТРА ОТ КАМЪК
139

ПРАЗНИЦИ В ОРЧХА
151

ГАНГ – РЕКА НА ВЯРАТА
161

ГАНГА АРТИ В
РИШИКЕШ И ХАРИДВАР
189

ВАРАНАСИ – ГРАД
НА СВЕТЛИНАТА
203

МАХА КУМБХА МЕЛА –
70 МИЛИОНА В КАПКА
БЕЗСМЪРТИЕ
225

ОПАСНОТО
ПРИКЛЮЧЕНИЕ
АМАРНАТХ
245

БУДИЗМЪТ – УЧЕНИЕТО
НА ПРИНЦА ПРОСЯК
261

САНЧИ – КАМЕННАТА
БИОГРАФИЯ НА БУДА
269

ПО СТЪПКИТЕ
НА СИДХАРТХА
275

ДЖАЙНИЗМЪТ –
МИРНОТО
ОСВОБОЖДЕНИЕ
289

МРАМОРНИ ДАНТЕЛИ В
РАНАКПУР И МАУНТ АБУ
307

ДЖАЙНИСТКИТЕ
ПЛАНИНИ ХРАМОВЕ
319

В АМРИТСАР
ПРИ СИКХИТЕ
333

РЕЛИГИЯТА НА МЕЧА
И ПОЛУМЕСЕЦА
349

ВЕЛИКИТЕ МОГОЛИ
357

ТАДЖ МАХАЛ – СЪЛЗА
НА ЛИЦЕТО
НА ВЕЧНОСТТА
365

РАДЖАСТАН – ЗЕМЯ
НА ЦАРЕ
377

СИНИЯТ ГРАД
ДЖОДХПУР, БИКАНЕР
И КАРНИ МАТА
397

РИСУВАНИТЕ ГРАДОВЕ,
ПУСТИННО ЦВЕТЕ И
КУЛИ НА СЛАВАТА
415

В „ИНДИЙСКАТА
ВЕНЕЦИЯ“ УДАЙПУР И
ЗА КАМИЛИ В ПУШКАР
433

В ДАРЖИЛИНГ –
НАЙ-ДОБРИЯТ ЧАЙ
В СВЕТА
443

ПОСЛЕДНАТА
ШАНГРИЛА
453

„БЛИЗНАЦИТЕ“ ЛАХУЛ
И СПИТИ
465

ЛАДАК – ДОЛИНАТА
НА ПРОХОДИТЕ
481

НАЗАД ВЪВ ВРЕМЕТО
В ЗАНСКАР
509

ЛЕДЕНАТА
ХИМАЛАЙСКА
МАГИСТРАЛА
527

МУМБАЙ – ЗЕСТРАТА НА
ИНФАНТАТА КАТЕРИНА
535

ПЕЩЕРИ – ХРАМОВЕ
551

КОЛКАТА –
ШОКИРАЩАТА СТАРА
СТОЛИЦА
563

ХРАМОВЕ, ПЛЕМЕНА
И ТИГРИ В ОДИША
573

БЕНКАТЕШВАРА –
ВЛАСТЕЛИН НА СЕДЕМ
ХЪЛАМА
589

СЛАВНИТЕ ЦАРСТВА
НА КАРНАТАКА
597

ЮГЪТ НА ТАМИЛИТЕ
609

ХРАМОВИ ГРАДОВЕ
В ТАМИЛНАДУ
623

РИСУВАНА МУЗИКА
659

ХРИСТИЯНИТЕ
И ХРИСТОС В ИНДИЯ
675

БИВШИТЕ
КОЛОНИИ
687

НЕПОЗНАТИЯТ
СЕВЕРОИЗТОК
703

СПРАВОЧНА ЧАСТ

ИНДИЙЦИТЕ
715

КОГА ДА ПЪТУВАТЕ
730

КЪДЕ ДА ПЪТУВАТЕ
733

КАК ДА ПЪТУВАТЕ
734

КЪДЕ ДА НОЩУВАТЕ
738

ИНДИЙСКАТА КУХНЯ
741

NOTA VENE
744

ПОКАЗАЛЕЦ
746

120 000 КИЛОМЕТРА

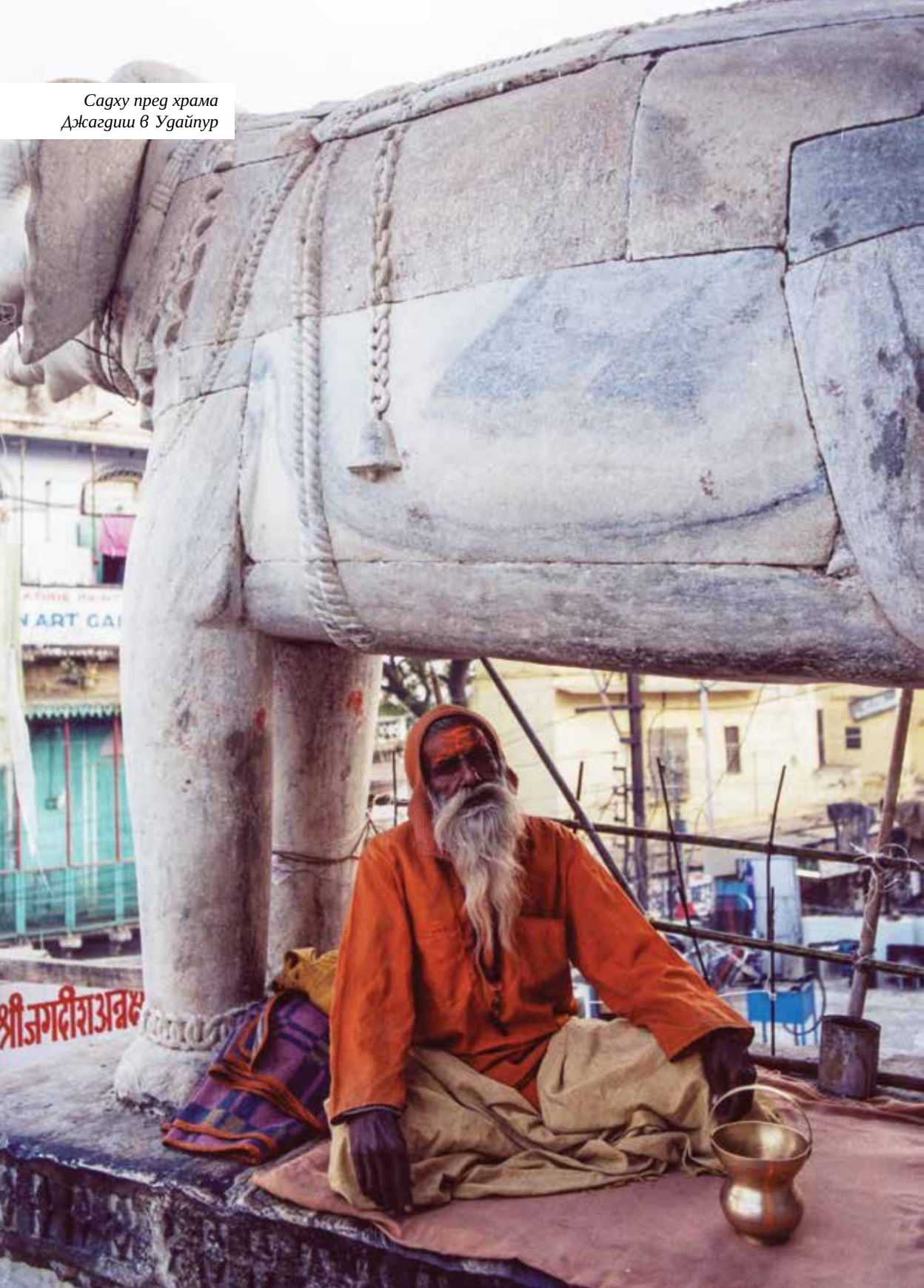
Още първият от тях беше гостатъчен, за да заключим ужасени – Индия е кошмар!

Но пътуванията ни по света ни бяха убедили, че най-добре се усеща една страна за седем дни, в които обираш каймака ѝ, или за повече от три месеца, за да загребеш дълбоко и да вкусиш целия „букет“. Ала „седемте дни“ за Индия не важат! Там на човек му трябва поне месец, за да се отърси от първоначалния шок и постепенно да прогледне.

И днес казваме на всички, които въодушевено се втурват към всевъзможни екскурзии, предварително очаровани от някой медиян гуру, шарен сериал

или приказките за махараджи, че Индия иска да ѝ отдадете много повече от времето си, а и не само от него, за да ви се разкрие. Най-добре е първо да я прочетете в книга. Повече предварително натрупани познания са не просто полезни, а направо загължителни, за да видите наистина това, което ще гледате, за да го проумеете. После е добре да се опитате да забравите представите, които вече сте си изградил, и възможно най-непредубедено да застанете лице в лице с нея. Ще видите, че истинският ѝ образ няма нищо общо с външния блясък и удобните формули за бягство от действителността.

Сагху пред храма
Джагдиси в Удайпур

श्रीजगदीशअवध

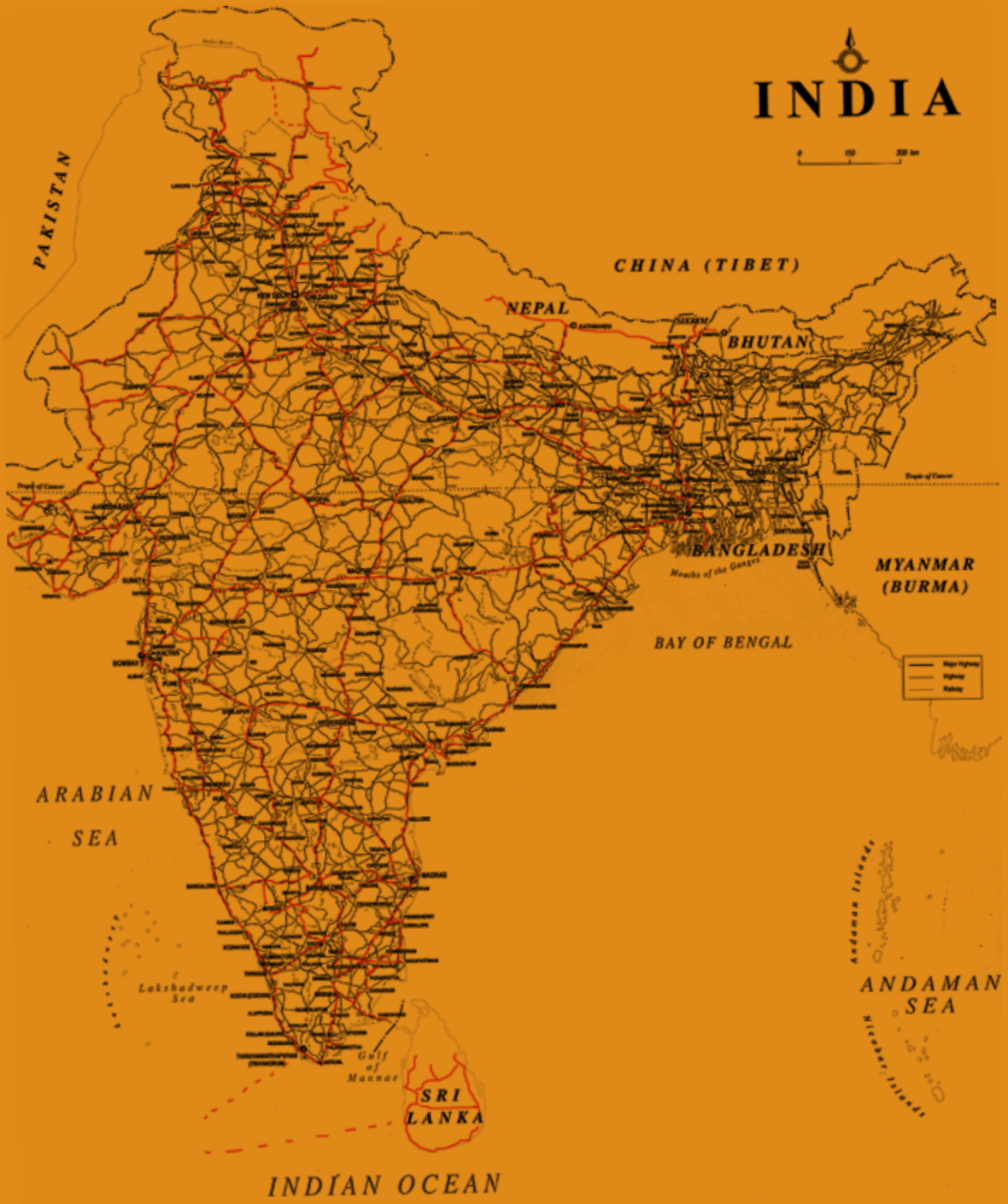

Напротив, действителността ще ви обземе отвсякъде с многолюдие, шум, аромати и градуси. Доста време ще е необходимо само за да вдигнете поглед от земята проумели, че няма начин да стъпите на чисто, и да забележите красотата на храмовете, екзотичните цветове на природата, пъстротата на саритата и тюрбаните, а и на същите хора, които до този момент са били просто миризма, топлина и нежелан досег.

Това е истина, която сме изстрадали по пътищата на Индия. Днес знаем, че животът там е като любовта. През цялото време страдаш. Но най-много страдаш, когато всичко свърши! Разбира се,

не си правим илюзията, че сме прозрели тази страна напълно. Все повече се убеждаваме в правдивостта на твърдението, че каквото и да кажеш за Индия, обратното също е вярно. Необятната и многолика родина на една пета от населението на земята е истинска територия на контрастите. Невъобразима бедност, девствени джунгли и примитивни племенни култури си съжителстват с безмерно богатство, модерни мегаполиси, високи технологии и мощни производства. Затова мнозина определят Индия като единство в многообразието. По този повод един местен журналист се шегува, че единство в многообразието има тогава, когато е

INDIA

Пътят на авторите из страната
(много отсечки са минавани многократно)

налице повече многообразие, отколкото нормално интелигентният човек би могъл да понесе. А във всяка шега се спотайва и доза истина.

Днес можем да поставим солиден багаж в индийската си равностметка: изминахме не един и два поклоннически маршрута до свещени места, бяхме на най-многолюдното и старо поклонение в света заедно с милиони пилигрими, присъствахме на религиозни ритуали в храмове на различни религии и по бреговете на свещени реки. В зали, по паркове и заведения слушахме неземната музика на световнопризнати майстори и гледахме красиви танцови легенди. Хранихме се с ръце като индийците и се обличахме като местните хора. Другарувахме с тях и заедно шепнехме мантри.

Имахме щастието да пребродим страната надлъж и шир от най-южния нос Коморин до най-северните области Ладак и Занскар в Хималаите и от Кач в пустинята Тар до долината на река Брахмапутра. Пътувахме с автобуси, камиони, коли и рикши, претъркани влакове и несигурни, малки като играчка самолети, с корабчета и лодки, с каруци, с камили и мулета. Много километри навъртахме пеш в нетърпима жега или лют студ, топлихме ръцете си със запален мъх по хималайските пътеки. Случи се да спим по гари и в помещения за ноцуване към храмовете, наричани гарамсали.

И видяхме неща, за които човешкото въображение е много, много бедно.

Никои не може да се убеди колко необятна е Индия, преди да я обиколи. След като почти го направихме, стоим пред картата, на която като племеница сме нанесли маршрутите си, и виждаме, че уж малкото на пръв поглед, което е останало непробродено, е поне

още толкова. На много от местата сме били първите българи.

Вече от собствен опит ние знаем, че никои, стъпил веднъж в Индия, не си е тръгнал завинаги. Затова ето ни пак в нея. След повече от три години живот на субконтинента и близо три екватора, изминати по пътищата му, осмисляни и разказвани в пътеписи, книга, албуми, изложби и филми, сега посягаме и към Голяма книга. Толкова неща останаха неразказани и непоказани. А кои, ако не тази примамлива, но загадъчна красавица заслужава стотици страници? За нея всеки е чувал и знае по нещо – ако не друго, поне нарицателната фраза „тъмна Индия“. Тя впрочем не се е родила случайно и е израз на повърхностен сблъсък с непозната цивилизация. Тъмна си остава Индия за всеки, който не е оставил удобните очила на предразсъдъците и предпоставените „истини“ вкъщи и не се е опитал да я опознае със сърцето си. Дори да прекара там години.

Мнозина ни питат какво толкова ни харесва в тази страна. Там имало ужасни болести, мръсотия, безкрайна бедност, неприятен климат. Тъй като по принцип спорът с предубедени е напразно загубено време, често предпочитаме да отговорим само, че през Средновековието Европа е научила от Индия, че е добре човек да се къпе по-често от един път в годината. И да, има ужасна бедност, но в най-бедните квартали сме виждали най-веселите хора. Цяло чудо е как те успяват да запазят и достойнство заедно с неслучайната от лицата им усмивка. Неслучайно Индия открай време е вдъхновение за търсачите на приключения, включително и на духовни. Но всеки може да намери своята причина да тръгне към нея.

И няма да повярвате, но когато Индия изчезне от очите, тя завладява сърцето. Само дни след като я напуснете, се появяват копнежите и новите планове. Както се казва в пролога на древния индийски епос Махабхарата:

*Разказвай ми, мъдрецо, и пей за древна слава.
Започнеш ли, певецо, реди, недей престава,
Защото тая песен душата ми услажда,
Но жажда не насища, а ражда нова жажда.*

Един от великите мъже на Индия – Джавахарлал Неру, казва, че родината му е като някакъв дъвен палимпсест, в който слой след слой са изписани мисъл и мечта и все пак нито един следващ не е скрил напълно или изтрил

написаното по-рано. И всички те съществуват и са изградили сложната и мистериозна личност на Индия. По-добре не бихме могли да изразим необикновения чар на тази приказна земя. Всеки, който се е докоснал до Индия,

добива някаква представа, но всички ние удивително напомниме на онази стара джайнистка легенда за слепците и слона. Няколко незряци трябвало да опишат впечатленията си

от огромното животно. „То е като змия“, казал този, който докоснал хобота му. „Не, като стена“, възразил слепецът, опипващ тялото му. „Като пръчка е“, твърдял случилият се прибивните. „Като колона“, настоявал

гругият при крака. „О, не, като вѣже“, настоявал опипващият опашката – и така те спорели, неспособни да постигнат съгласие.

Поуката е ясна. Затова в тази книга ще се опитаме да обхванем колкото може по-цялостно тази смайваща страна. Разбира се, в основата на нашия разказ са личните ни преживелици по пътищата ѝ, натрупаното в живота сред хората ѝ, а и от многобройните книги, в които сме търсили обяснение за

чудатости и чудеса, които сме виждали там. И повярвайте, последното не е клиширана хипербола, с която се опитваме да ви подмавим да нагазите в това море. Впрочем сами ще се убедите в това по-нататък. От сърцето си сме извадили тези образи, поузмачкани от многобройните пътувания и от времето. А от тях се надяваме да се роди и за вас Индия, макар да знаем, че тя винаги ще си остане забулена в ефирно сари.

„Сарва мангалам“!

С това пожелание за благополучие гревните източни разказвачи завършват писанията си. Ние се обръщаме с него към вас още в увода, защото ни предстои вълнуващ и – надяваме се – обогатяващ път.

Теракотен релеф
от периода Гунта

КАКВО Е ДАЛА ИНДИЯ НА СВЕТА

Защо Индия ли? Едва ли е нужно обяснение – сякаш заради нея е измислено понятието „екзотика“. Едва ли някоя друга страна може да ѝ съперничи по атрактивност. Загадъчна родина на приказни богатства, но и на немислими чудеса, извършвани от простосмъртни, Индия привлича света от мига, в който той узнава за нея. И през вековете не секва потокът от завоеватели и мирни нашественици в земите ѝ.

А какво е дала Индия на света?

Древната цивилизация, родена в долината на Инд, е на повече от 5000 години. А такова дълголетие не може да не роди много и ценни плодове. Не може да не оплоти докосналите се до него.

Индия има „авторски свидетелства“ за много значими постижения на човечеството, вдъхновила е умове и сърца за търсения и велики дела.

Числата, които сме свикнали да наричаме арабски, са родени всъщност в Индия. **Алгебрата и геометрията** имат индийски корени. Също както и **десетичната бройна система**, създадена там 100 години пр. Хр. **Нулата** е измислена от индиеца Арябхата. Неговият сънародник Баудхаяна пръв изчислява **стойността на числото Пи**. На този исторически фон не е чудно, че днес Индия е на едно от челните места в сферата на електронните технологии – и **Hotmail**, както и **чипът Pentium** са създадени от индийци.

Страната изнася софтуерни програми в повече от 90 страни по света.

И **първият университет в света** – на Такшашила, е построен в Индия през 700 г. пр. Хр.

Университетът в Наланда

Сред най-блестящите шахматисти в света е индиецът Ананг. И тази крушка си има опашка – въпреки че произходът на шаха не е документиран с авторско свидетелство, мнозина предполагат, че той е възникнал именно в Индия.

Ще се изненадате, защото страната няма славата на велика морска тържва като някои други, но **навигацията** като наука се е формирала от гревната индийска цивилизация в долината Синдх преди около 6000 години. Самата дума *навигация* има корени от гревния език, говорен там.

Индия е една от най-богатите страни

в света до британската колонизация. На челно място е по добив на **гуаманти** и до 1896 г. е единствената, която ги доставя на света.

Но не само скъпоценните камъни и златото привличат чуждите апетити. Днес повече от 70% от **погравките** в света идват от Индия. Пикантният черен пипер е почти толкова мечтан в Европа, колкото и гуамантите. И не само поради неустоимия вкус, който придава на храната, а и защото като повечето други погравки има и доказани ползи за здравето. Неслучайно се говори за Пътя на пипера. По него се придвижват и тонове други ценни

подобрители на вкуса. Индия е най-големият производител на погравки и чай в света. А също така и на филми – Боливуд е най-мощната филмова индустрия. Може да се чудите защо ги слагаме в тази „графа“, но нима красивите приказки не са също така полезни за душевното здраве, както билките за телесното?

А като споменаваме здравето, да кажем, че индийският принос в грижите за него е безспорен. **Аюрведа** е най-старата холистична и превантивна здравна система в света. Индиецът Сушрута, автор на влиятелния трактат Сушрута самхита (около VI в. пр. Хр.),

пък се смята за баца на *шаля тантра* (хирургическата наука). Преди около 2600 години той прави сложни операции като цезарово сечение и дори пластична хирургия. Трактатът обогатява познанията по токсикология, педиатрия, фармакология и групи клонове на традиционната система на индийската медицина, известна като Аюрведа. Освен хуманната ветеринарната медицина също има своите индийски корени.

Аюрведа – наука за живота

Думата се превежда като „знание за живота“. Аюрведа е древна индийска система за природна и холистична медицина, която печели все повече привърженици по света. Това, с което тя особено привлича, е, че се интересува не само от лекуването на болестите, а залага много на предотванването от тях, като и в двата случая гържи сметка за особеностите на конкретния човек. Според Аюрведа няма универсална рецепта за начин на живот, нито универсални лекарства за различни хора. Загължително е във всички случаи чрез преглед и подробен тест да се определи *конституцията* на индивида – съотношението на петте основни природни елемента, което е заложено в него в момента на ражда-

нето му, защото човешкото здраве се разглежда в контекста на природните и дори космически условия. Елементите етер (пространство), въздух, огън, вода и земя се съчетават в различни съотношения в трите основни доши: вата, пита и кафа.

Доша е санскритска дума, която означава „това, което може да причини проблем“ и би могла да се преведе най-общо като „грешка“ или „дефект“. Елементите пространство и въздух образуват *вата*, вода и огън – *пита*, а вода и земя – *кафа*. Към тях трябва да се добавят и четири възможни съчетания между дошите. Всяка от конституциите препоределя различни физически и психически характеристики, както и предразположение към различни болести.

Внимателно балансираният хранителен режим е много важен и за профилактиката, и за лечението. Например, като се знае, че човекът е с пита доша, превантивно трябва да избягва „огнени“ храни и емоции. Важни са също методът за приготвяне на храната, както и изборът на подправки, които могат да смекчат и дори да променят качествата на някои продукти. Препоръчва се храната да се консумира с температура, близка до телесната.

